

Stanje i perspektiva razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj

Crnčan, Ana; Sudarić, Tihana; Kristić, Jelena; Rukavina, Matea

Source / Izvornik: **Agroeconomia Croatica, 2023, 12, 25 - 31**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:143759>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-09**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

Stanje i perspektiva razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj

Ana Crnčan¹, Tihana Sudarić¹, Jelena Kristić¹, Matea Rukavina²

¹Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, Vladimira Preloga 1, Osijek (acrnčan@fazos.hr)

²Studentica preddiplomskog studija „Poljoprivreda“, smjer Agroekonomika, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, Vladimira Preloga 1, Osijek

SAŽETAK

Svrha ekološke poljoprivrede je proizvodnja hrane sa svrhom zaštite zdravlja ljudi, prirode i okoliša te krajnjeg korisnika. Cilj rada je analiza okruženja i važnijih karakteristika ekološke proizvodnje radi identifikacije strateških čimbenika koji mogu utjecati na budućnost iste. Udio površina pod ekološkom proizvodnjom u odnosu na ukupno korištene poljoprivredne površine u razdoblju od 2007. do 2021. godine povećao se za 7,63 postotna boda. Ekološka proizvodnja te mogućnost stvaranja ekoloških proizvoda veće dodatne vrijednosti koji se temelji na znanju i vještinama proizvođača mogu rezultirati inovativnim proizvodima s ciljem postizanja održive proizvodnje i ostvarenja konkurentne prednosti ekoloških proizvođača.

Ključne riječi: ekološka proizvodnja, analiza okruženja, konkurentna prednost

UVOD

Ekološka proizvodnja sveobuhvatan je sustav upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima i proizvodnjom hrane koji ujedinjuje najbolju praksu u pogledu okoliša i klime, visoku razinu biološke raznolikosti, očuvanje prirodnih resursa i primjenu visokih standarda za dobrobit životinja (Ministarstvo poljoprivrede, 2022). Tržište ekološke hrane u razvijenim zemljama, pa tako i u Hrvatskoj, bilježi znatan rast (Pejnović i sur., 2012., Rengel, 2013., Siljan i Cerjak 2017). Za kupovinu ekoloških proizvoda godišnje najviše prosječno izdvajaju građani Švicarske i Danske. U proizvodnji ekoloških proizvoda u svijetu sudjeluje približno dva milijuna proizvođača,

koji obrađuju 43,1 milijun ha (Mešić i sur. 2016). Približno se 98 % svjetskoga tržišta ekoloških proizvoda nalazi u Europi i Sjevernoj Americi iz čega je primjetna budućnost ovakvog načina poljoprivredne proizvodnje (Batelja Lodeta i sur., 2011., Mešić, 2016., Willer i sur., 2008., 2015., 2016). Cilj rada je analiza okruženja i važnijih karakteristika ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj radi identifikacije strateških čimbenika koji mogu odrediti budućnost iste. TOWS analizom dobiven je skup strategija proizvodnje prema ekološkim principima kroz identifikaciju vanjskih prilika i prijetnji te unutarnjih snaga i slabosti s kojima se suočava analizirana proizvodnja.

MATERIJAL I METODE

U radu su istraženi i analizirani čimbenici vanjskog i unutarnjeg okruženja na temelju kojih je razvijena TOWS matrica (Threats – prijetnje, Opportunities – mogućnosti, Weakness – slabosti, Straights – snage) s ciljem povezivanja svih sastavnica i formuliranja konceptualnog okvira strategije razvoja ekološke proizvodnje. TOWS analiza omogućuje stvaranje konceptualnog okvira za identifikaciju i analizu prijetnji i prilika u vanjskom okruženju te procjenu slabosti i snaga koje pojedinačno ili sinergijski djeluju na neki proizvod (Certo i Certo, 2008). Analiza okruženja podrazumijeva istraživanje svih važnijih karakteristika radi identifikacije strateških čimbenika koji mogu odrediti tržišnu budućnost ekoloških proizvoda. Cilj TOWS matrice bio je generiranje nekoliko različitih strategija od kojih neke mogu biti primijenjene pri analiziranoj proizvodnji (Božac, 2008). Osim spomenutog, korištena je metoda analize, sinteze i interpretacije dostupnih podataka Ministarstva poljoprivrede o stanju ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj.

prirodnih resursa i primjenu visokih standarda za dobrobit životinja, dok se površine pod ekološkom proizvodnjom iz godine u godinu povećavaju.

REZULTATI I RASPRAVA

Velik broj zemalja, pa tako i Republika Hrvatska, zbog sve evidentnijih posljedica koje sa sobom donosi konvencionalna poljoprivreda, kao što su iscrpljivanje prirodnih resursa, smanjenje biološke raznolikosti i mnoge druge negativne posljedice, postupno povećava održivi način gospodarenja tlom. Ekološka proizvodnja se u tom smislu pokazala kao racionalan izbor proizvodnje. Tako ekološka proizvodnja hrane postaje imperativ koji ujedinjuje najbolju praksu zaštite okoliša, visoku razinu biološke raznolikosti, očuvanje

Tablica 1. Površine s ekološkom proizvodnjom i njihov udio u korištenim površinama

Godina	Korišteno poljoprivredno zemljište (ha)	Površine pod ekološkom proizvodnjom (ha)	Udio površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama (%)
2007.	1.201.756	7.577	0,63
2008.	1.289.091	10.010	0,78
2009.	1.299.582	14.193	1,09
2010.	1.333.835	23.282	1,75
2011.	1.326.083	32.036	2,42
2012.	1.330.973	31.904	2,40
2013.	1.568.881	40.660	2,59
2014.	1.508.885	50.054	3,32
2015.	1.537.629	75.883	4,94
2016.	1.546.019	93.814	6,07
2017.	1.496.663	96.618	6,46
2018.	1.485.645	103.166	6,94
2019.	1.504.445	108.169	7,19
2020.	1.506.205	108.659	7,21
2021.	1.476.351	121.924	8,26

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2022.

Republika Hrvatska od 2007. od 2021. godine bilježi povećanje udjela ekološke proizvodnje za 7,63 postotna boda. Povećavao se i broj ekoloških poljoprivrednih proizvođača pa je u razdoblju od 2013. do 2021. godine broj istih porastao za 4.416.

Tablica 2. Broj ekoloških poljoprivrednih proizvođača i prerađivača u RH

	Godina								
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Poljoprivredni proizvođači	1.608	2.043	3.061	3.546	4.023	4.374	5.153	5.548	6.024
Prerađivači	181	237	320	312	357	368	395	389	378
Ukupno	1.789	2.280	3.381	3.858	4.380	4.742	5.548	5.937	6.402

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2022.

Broj prerađivača ekoloških proizvoda se u razdoblju od 2013. do 2021. godine povećao za približno 109 %. Kada je riječ o zastupljenosti ekološke poljoprivrede po županijama, najveći udio ovakvog načina proizvodnje odvija se u Osječko-baranjskoj županiji. Tako je u 2018. godini pod ekološkom biljnom proizvodnjom bilo 19.701 ha, a 2021. godine zabilježen je porast analizirane proizvodnje na 20.655 ha.

Nešto manje je ekološke biljne proizvodnje u Vukovarsko-srijemskoj županiji, koja u 2021. godini evidentira 4.893 ha navedene proizvodnje. Zbog klimatskih i reljefnih različitosti i prirodnih pogodnosti kao što je relativno nezagađeno tlo, Hrvatska posjeduje potencijal za daljnje povećanje i razvoj ekološke poljoprivrede. Tijekom proizvodnje ili pri pokretanju iste, postojeći se, ali i budući

ekološki proizvođači, susreću s različitim barijerama. One se najčešće odnose na zakonsku regulativu, usitnjenost poljoprivrednih površina, nedovoljnu povezanost, odnosno suradnju domaćih proizvođača, nedovoljnu educiranost postojećih i potencijalnih proizvođača o metodama ekološke proizvodnje, cijeni nadzora i sustava certificiranja, visokih troškova proizvodnje te suženih kanala distribucije. Neke od prepreka s kojima se susreću proizvođači, ali i potrošači ekoloških proizvoda, su i nedostatak marketinških znanja proizvođača, nedovoljna kooperacija i komunikacija te nedovoljna informiranost potrošača (Renko i Bošnjak, 2009). Unatoč rastu ponude i potražnje, tržište ekološke hrane još uvijek je u Hrvatskoj nedovoljno snažno i neorganizirano (Pejnović i sur. 2012). Jednu od glavnih prepreka razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje čini i nemogućnost potrošača da za odabrani ekološki prehrambeni proizvod plati višu cijenu u odnosu na istovrsni proizvod iz konvencionalne proizvodnje. Potrošači većinom jesu upućeni u prednosti koje osigurava konzumacija ekoloških proizvoda, no njihova platežna sposobnost ograničava konačni izbor. Kako bi se dobio skup mogućih strategija proizvodnje prema ekološkim principima, učinjena je identifikacija vanjskih prilika i prijetnji te unutarnjih snaga i slabosti s kojima se suočava ovakva proizvodnja. Prikazane strategije temelje se na analizi vanjskog okruženja koju čine prilike i prijetnje i na temelju unutarnjeg okruženja koje predstavljaju snage i slabosti. Prva alternativa (S – O) najpoželjnija je situacija u kojoj proizvođači mogu upotrijebiti svoje snage kako bi iskoristili prilike (Weihrich i Koontz, 1994). Postojeća snaga odnosi se na nekoristena poljoprivredna zemljišta u Republici Hrvatskoj kojih ima približno 814.255 ha ili 38 % od ukupnih 2,955.728 ha (Tomić i sur., 2013). Od

toga potencijalno obradive površine iznose 2,149.080 ha, dok se obrađuje svega 1,334.825 ha. Spomenute neobrađive površine ujedno predstavljaju i priliku za razvoj ekološke poljoprivrede. Ekološka proizvodnja prije svega podrazumijeva postojanje proizvodnih površina, ali u svakom slučaju i širok raspon znanja upravitelja gospodarstva (Crnčan i sur., 2017).

Tablica 3. TOWS matrica ekološke poljoprivredne proizvodnje

Vanjsko \ Unutarnje	Snage (S)	Slabosti (W)
	Prilike (O)	<p>S – O strategija: maxi – maxi Nekorištene i zapuštene poljoprivredne površine staviti u funkciju ekološke proizvodnje Sve veća potreba potrošača za proizvodima iz ekološkog uzgoja</p>
Prijetnje (T)	<p>S – T: strategija: maxi – mini Intenzivnije educiranje i informiranje proizvođača iz područja zaštite okoliša i razvoja proizvodnje i poslovanja Aktiviranje ekoloških proizvođača pri osnaživanju međusobne suradnje</p>	<p>W – T strategija: mini – mini Smanjenje ili napuštanje postojeće proizvodnje i preusmjeravanje proizvodnje na novu djelatnost Netolerancija usmjerena na zaštitu okoliša i ljudsko zdravlje</p>

Procjenjuje se kako je od ukupnog broja nekorištenih obradivih površina (814.255 ha), veći dio neobradivih površina, 651.404 ha ili 80 % je državno vlasništvo, a manji dio, 162.852 ha čini privatno vlasništvo, (Tomić i sur., 2013). Kako bi se maksimalizirale prilike (W – O strategija) za razvoj ekološke poljoprivrede, neophodno je postojanje prioriteta za ekološke proizvođače pri kupnji ili koncesiji zemljišta koje je u državnom vlasništvu. Specifičnosti ekološke proizvodnje podrazumijevaju i visoke troškove proizvodnje, što čini upitnom i samu profitabilnost proizvodnje. Kako bi se utjecalo na uspješnost proizvodnje, neophodan činitelj proizvodnog procesa su znanje i vještine proizvođača (Deže i sur., 2010). Upravo ovaj segment predstavlja snagu pomoću koje se mogu ublažiti, ali ne i prevladati prijetnje iz okoline (S – T strategija).

ZAKLJUČAK

TOWS analizom dobiven je skup strategija proizvodnje prema ekološkim principima kroz identifikaciju vanjskih prilika i prijetnji te unutarnjih snaga i slabosti s kojima se suočava

analizirana proizvodnja. Udio poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom od 2007. do 2021. godine u usporedbi s ukupno korištenim poljoprivrednim površinama povećao se za 7,63 postotna boda. Sukladno povećanju površina pod ekološkom proizvodnjom, povećavao se i broj ekoloških poljoprivrednih proizvođača. Godine 2013. evidentirana su 1.608 takva proizvođača, dok je u 2021. godini zabilježeno povećanje ekoloških proizvođača za 4.416. Najveća snaga koja čini priliku za povećanje ekološke proizvodnje u Republici Hrvatskoj je visoki stupanj očuvanosti okoliša i površine pogodne za ovakav način proizvodnje. Kako bi se maksimalizirale prilike za razvoj ekološke poljoprivrede, neophodno je postojanje prioriteta za ekološke proizvođače pri kupnji ili koncesiji zemljišta koje je u državnom vlasništvu te poticanje prelaska na ekološku proizvodnju i jačanje cijelog lanca vrijednosti. Ekološka proizvodnja, kao i mogućnost stvaranja proizvoda veće dodatne vrijednosti od istih, mogu rezultirati inovativnim proizvodima koji će pridonijeti stvaranju konkurentne prednosti ovakvih proizvođača. Kako bi se isto ostvarilo, nisu

potrebne velike poljoprivredne površine, već primjena suvremenih modela proizvodnje i poslovanja koja se temelji na znanju i vještinama proizvođača te strategija koja podrazumijeva održivost kroz cijeli proizvodni proces.

NAPOMENA

Rad je proizašao iz završnog rada „Stanje i perspektiva razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj“ autorice Rukavina Matee, studentice preddiplomskog sveučilišnog studija „Poljoprivreda“, smjer „Agroekonomika“, na Fakultetu agrobiotehničkih znanosti Osijek Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

LITERATURA

Batelja Lodeta, K., Gugić, J., Čmelik, Z. (2011). Ekološka poljoprivreda u Europi i Hrvatskoj s osvrtom na stanje u voćarstvu. *Pomologia Croatica*, 17 (3-4): 135-148.

Božac Gonan, M. (2008). SWOT analiza i TOWS matrica – sličnosti i razlike. -*Ekonomska istraživanja*, 21 (1), 19-24.

Certo, S. T., Certo, S. C. (2008). *Moderni menadžment*, 10. izdanje. Mate d.o.o. Zagreb, 176-196.

Crnčan, A., Ranogajec, Lj., Deže, J. (2017). Ekonomika proizvodnje konzumnih jaja iz ekološkog uzgoja, *Zbornik radova 50. hrvatskog i 10. međunarodnog simpozija agronoma*, Opatija, Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 129-132.

Deže, J., Ranogajec, Lj., Crnčan, A., Kristić, J. (2010). Break-even analysis (BEA) in egg production, *Poljoprivreda*, 16 (2), 47-51.

Mešić, A., Pajač Živković, I., Židovec, V.,

Krasnić, M. i Čajkulić, A. (2016). Ekološka biljna poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj i njezino označavanje. *Glasilo biljne zaštite*, 16 (6), 563-577.

Ministrstvo poljoprivrede: <https://poljoprivreda.gov.hr/statistika-360/360> (17.9.2022.)

Pejnović, D., Ciganović, A. i Valjak, V. (2012). Ekološka poljoprivreda Hrvatske: problemi i mogućnosti razvoja. *Hrvatski geografski glasnik*, 74 (1), 141-159.

Rengel, A. (2013). Hrvatski eko proizvodi na tržištu EU. *Agronomski glasnik*, 75 (1), 55-68.

Renko, S. i Bošnjak, K. (2009). Aktualno stanje i perspektive budućeg razvoja tržišta ekološke hrane u Hrvatskoj. *Ekonomski pregled*, 60 (7-8), 369-395.

Siljan, D., Cerjak, M. (2017). Prva eko tržnica u Hrvatskoj-zadovoljstvo proizvođača i kupaca. *Agroeconomia Croatica* 7 (1), 88-97.

Tomić, F., Krička, T., Guberac, V. (2013). Kako unaprijediti hrvatsku poljoprivredu? *Zbornik radova 48. hrvatskog i 8. međunarodnog simpozija agronoma*, Dubrovnik, Poljoprivredni fakultet Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 29-40.

Wehrich, H., Koontz, H. (1994). *Menadžment*. Mate d.o.o. Zagreb, 168.

Willer, H., Lernoud, J. (Eds.) (2015). *Organic Agriculture Worldwide 2015: Current Statistics & Emerging Trends 2015*. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and IFOAM – Organic International, Bonn.

Willer, H., Lernoud, J. (Eds.) (2016).

Organic Agriculture Worldwide 2016: Current Statistics & Emerging Trends 2016. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and IFOAM – Organic International, Bonn.

Willer, H., Youssefi-Menzler, M., Sorensen,

N. (Eds) (2008). The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends. International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM), Bonn, Germany and Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frizk, Switzerland.

Status and perspectives of the development of organic agriculture in the Republic of Croatia

ABSTRACT

The purpose of organic production is to protect human health, nature and the environment, as well as end users.. The aim of the paper is to analyze the environment and the most important characteristics of organic production in order to identify strategic factors that can influence future development. The share of areas under organic production in relation to the total used agricultural areas in the period from 2007 to 2021 increased by 7.63 percentage point. Organic production and the possibility of creating organic products of greater added value based on the knowledge and skills of producers can result in innovative products with the aim of achieving sustainable production and realizing the competitive advantage of organic producers.

Keywords: organic production, environmental analysis, competitive advantage